

ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЖОҒАРЫ БІЛІМ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАР МИНИСТРЛИГІ
ШЫРШЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

ӘЛЕМ ӘДЕБИЕТИ

ПӘННІҢ ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Білім саласы:	100000 – Білім
Оқыту саласы:	110000 – Білім
Оқыту бағыты:	60110800 – Ана тілі мен әдебиеті (қазақ тілі және әдебиеті)

Шыршық - 2024

Пән/модуль коды JahAd 1508 JahAd 1608		Оқу жылы 2026/2027	Семестр 5,6	Кредиттер 4/4	
Пән/модуль түрі Міндетті		Оқыту тілі: Қазақ тілі		Апталық сағат 4/4	
1.	Пәннің аты	Аудитория жаттығулары (сағат)		Өзіндік білім (сағат)	Жалпы жүктеме (сағат)
	Әлем әдебиеті	120		120	240
2.	I. Пәннің мазмұны Пәнді оқытудан мақсат – әлем әдебиетін оқып-үйрену – әлемдік сөз өнері мұралын игеру деген сөз. Сондықтан бағдарламада адамзат тарихы дамуының біздің жыл санауымызға дейінгі антикалық мәдениеттен бастап, қазіргі заманымызға дейінгі әдеби-фольклорлық мазмұнын оқып-үйрену бағдарын желі етуді мақсат етеді. Пәннің міндеттері – әлім әдебиетіндегі әрбір ақын-жазушының шығармашылығына арнайы тоқыталып, оның көркемдік-эстетикалық концепциясымен таныстыру және олардың шығармаларын толық меңгеру. II. Негізгі теориялық бөлім (лекция жаттығулары) II.I. Пән құрамына төмендегі тақырыптар енеді: Ежелгі дәуір әдебиеті 1-тақырып. Ежелгі Грек әдебиеті. Ежелгі Грек әдебиетінің қалыптасу кезеңдері. Гомер - ақын. Гомердің “Иллиада”, “Одессия” дастандары. Дастанның көркемдік ерекшеліктері. 2-тақырып: Ежелгі Грек лирикасы және оның түрлері. Элегия және ямб жанрылары. Монодик лирика. Думанды лирика. 3-тақырып: Ежелгі Грек дарамасы. Алғашқы драманың пайда болуы. Эсхил, Софокл, Еврипид – ежелгі Грек драмасының негізін салушы. Ежелгі Грек театрының ерекшеліктері. 4-тақырып: Ежелгі Рим әдебиеті. Ежелгі Рим әдебиетінің қалыптасуы. Алғашқы Рим ақындары. Август дәуірі. Вергелий, Гораций – император дәуіріндегі ұлы ақындар. Орта ғасыр әдебиеті 5-тақырып. Орта ғасырдағы батырлық дастандар. Франция әдебиетіндегі батырлық дастандар. «Ролнд туралы жыр». Неміс әдебиетіндегі батырлық дастандар. «Хиделбарнд туралы жыр».				

Клерикалык әдебиет.

Қайта өрлеу дәуірі әдебиеті

6-тақырып. Италия қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

Италия қайта өрлеу дәуірі әдебиеті. Қайта өрлеу дәуірі әдебиетінің ірі өкілдері – Данте Алигерри, Жованни Боккаччо, Франческо Петрарка. Дантенің өмірі мен шығармашылығы.

7-тақырып. Дантенің “Жаңа өмір” және “Құдіретті комедия” поэмасы.

Петрарка өмірі мен шығармашылығы. Петрарканың “Африка” поэмасы. Жованни Боккаччо өмірі мен шығармашылығы. “Декамерон” новеллар жинағы.

8-тақырып: Германиядағы Қайта өрлеу әдебиеті.

Қайта өрлеу дәуіріндегі неміс әдебиті. Мартин Лютер өмірі мен шығармашылығы.

9-тақырып. Франция қайта өрлеу әдебиеті.

Қайта өрлеу дәуіріндегі франция әдебиеті. Маргарита Наварскаяның өмірі мен шығармашылығы. «Гептамерон» шығармасы. Франсуа Рабле өмірі мен шығармашылығы. «Гаргантюа мен Пантагрюэль» романы.

10-тақырып. Ағылшын қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

Қайта өрлеу дәуіріндегі ағылшын әдебиеті. «Робин Гуд» туралы балладалар. Томас Мор шығармашылығы. Уильям Шекспир өмірі мен шығармашылығы. Шекспир шығармашылығының: бірінші, екінші және үшінші кезеңдері. «Гамлет», «Ромео-Джюльетта», «Отелло», «Король Лир» т.б. пьесаларының ағылшын дарамтургиясының дамуына қосқан үлесі.

11-тақырып. Испания қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

Қайта өрлеу дәуіріндегі испания әдебиеті. Мигель де Сервантес Сааведра өмірі мен шығармашылығы. «Ламанчтық Дон Кихот» романы. Романдағы обарздар жүйесі.

XVII ғасырдағы Батыс Европа классицизм әдебиеті

12-тақырып. XVII ғасырдағы ағылшын (классицизм) әдебиеті.

Джон Мильтон өмірі шығармашлығы. Мильтонның шығармашылық кезеңдері. “Жоғалған жұмақ”, “Оралған жұмақ” поэмалары мен “Самсон күрескер” таргедиясы.

13-тақырып. XVII ғасырдағы испан (классицизм) әдебиеті.

Лопе де Вега өмірі мен шығармашылығы. Лопе де Веганың драмалық шығармалары. “Қой қайнары” драмасы. Драмадағы негізгі образдар.

14-тақырып. Кальдерон өмірі мен шығармашылығы. “Ержүрек шаһхзада”, “Өмір деген түс”, “Алаяқ сикыршы” пьесаларындағы феодалдық зұлмат пен католик діндарларының бейнеленуі.

15-тақырып: XVII ғасырдағы француз (классицизм) әдебиеті.
Молер өмірі мен шығармашылығы. «Тартюф» комедиясы. «Жон Жуан» комедиясы. «Сараң» комедиясы.

16-тақырып. XVIII ғ. ағартушылық әдебиеті. XVIII ғ.
ағартушылық әдебиетің пайда болуы және олардың эстетикалық көзқарастары. Ағартушылық әдебиетінің ерекшеліктері. Даниель Дефо шығармашылығы.

17-тақырып. «Робинзон Крузо» романының ерекшеліктері.
Джонатан Свифт шығармашылығында халқ өмірін баяндау мәселелері. «Гулливвердің саяхаты» атты романында ағылшын өмірі, сынға алынуы. Г.Филдинг, К.Гольдони, Ж.Ж.Руссо, Ф.Шиллер, Гете шығармашылықтары ерекшеліктері және олардың өзіндік ерекшеліктері.

XVIII ғасырдағы Батыс Европа романтизм және реализм әдебиеті

18-тақырып. Романтизм бағытындағы әдебиет: Англия, Франция, Америка, Неміс романтизмі дамуы ерекшеліктер. XIX ғасырда романтизм бағытының даму жолдары және ерекшеліктері. Ж.Г.Н.Байрон, В.Скотт, В.Гюго, Г.Лонгфелло, Гофман шығармашылықтары өзіндік ерекшеліктері, ондағы романтикалық рух, өмірге деген көзқарастары.

19-тақырып. XIX ғасыр Батыс Европада сыншыл реализмінің дамуы. XIX ғ. Францияда болып өткен төңкерістің көркем әдебиетке әсері. Сыншыл реализмнің пайда болуы. Ф.Стендальдың шығармашылығы. Оның «Қызыл мен қара» романы өз дәуірінің реалистік хроникасы ретінде, оның мәні. Оноре де Бальзак өмірі мен шығармашылығы. О.Бальзак «Адамды комедияға кіріспе», «Беил туралы этюд». Жазушының көптеген шығармаларындағы байлық туралы. Ч.Диккенстің шығармашылық ерекшеліктері, моноспектакльдері. Диккенс романдарындағы драматизация принциптері. Ағылшын әдебиетінің дидактикалық тәрбие дәстүріндегі романдар. Р.Стивенсон және Д.Рескин туындыларының көркемдік ерекшеліктері.

XX ғасырдағы Батыс Европа әдебиеті

20-тақырып. XIX ғасыр соңы XX ғасыр басы әдебиеті дамуы. XIX ғ.соңы Париж коммунасының жетістігі. Басып алынған мемлекеттерде азаттық әрекеттерінің жүзеге келуі. Соғысқа қарсы пікірлер пайда бола бастауы. Әдебиеттануда жана бағыттар, ағымдардың пайда болуы (сыншыл реализм, натурализм, импрессионизм, символизм, экспрессионизм, сюрреализм, модернизм, декаденттық ағымдардың дүниеге келу себебтері. Эмиль Золя мен Ги де Мопассан шығармашылықтары. Марк Твеннің «Том Соёр» романы, алғашқы Америка балалар әдебиетінің көрінісі.

21-тақырып. XX ғасырдағы шетел әдебиеті. Әдеби бағыттар. XX ғасырдағы шетел әдебиеті. Әдеби ағымдар. Реализм.. Г.Манн шығармашылығы. Т.Манн шығармашылығы. Әдебиет – дүниежүзілік

соғыс пен әлеуметтік катаклизмнің айнасы. Роллан, Д.Голсуорси, С.Цвейг, Т.Драйзер. А.Франс.

22-тақырып. Модернизм. Модернизмге жалпы сипаттама. М.Пруст «Жоғалған уақытты іздеу», Д.Джойс өмірі мен шығармашылығы, «Дублиндықтардан», «Финненгаға ас беруге», «Улисс» романының шығу тарихы. А.Конандойл, Б.Шоу шығармашылығы. Ф.Кафканың шығармашылық жолы. Кафканың шығармашылық мұрасы, метафизикасы. Э.Хемингуей шығармашылық жолы «Қош бол майдан» романының композициясы. У.Фолькнердің шығармашылығы. «Шум и ярость», «Когда я умираю» романдарының позициясы. Экзистенциализм. Әлемдегі мәнсіз тірлік. А.Камю. Сизиф туралы миф.

III. Семинар жаттығулары бойынша әдістемелік нұсқау және ұсыныстар

Семинар жаттығулары үшін төмендегі тақырыптар ұсынылады:

1. Ежелгі Грек әдебиеті. Гомердің «Иллиада» мен «Одиссея» жастаны.

2. Ежелгі Грек лирикасы.

3. Алғашқы драманың пайда болуы.

4. Ежелгі Рим әдебиетінің қалыптасуы.

5. Август дәуіріндегі рим ақындары.

6. Орта ғасырдағы батырлық дастандар

7. Италия қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

8. Германия қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

9. Франция қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

10. Ағылшын қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

11. Испания қайта өрлеу дәуірі әдебиеті.

12. XVII ғасырдағы ағылшын (классицизм) әдебиеті

13. XVII ғасырдағы испан (классицизм) әдебиеті

14. XVII ғасырдағы француз (классицизм) әдебиеті

15. XVIII ғасырдағы ағартушылық әдебиет

16. XIX ғасыр реализм әдебиеті

17. XX ғасыр шет ел әдебиеті

18. Латын америка әдебиеті

19. «Робинзон Крузо» романының ерекшеліктері

20. Модернизм.

21. Ағылшын сыншыл реализм әдебиеті.

22. Неміс сыншыл реализм әдебиеті.

23. XIX ғасыр соңы – XX ғасыр басындағы әдебиет.

24. XX ғасыр басындағы Америка әдебиеті.

25. XX ғасыр Латын Америкасының әдебиеті.

26. Әлем әдебиетінде модернизм мен постмодернизмнің дамуы.

Семинар жаттыгулары мультимедиа құрылмалармен жабдықталған аудиторияда бір академиялық топта бір профессор-оқытушы тарапынан өтілуі қажет. Жаттыгулар актив және интербелсенді әдістер көмегінде өтілуі, сәйкес түрде педагогикалық және ақпарат технологиялардан қолдану мақсатқа сай.

IV. Өзіндік білім және өзіндік жұмыстар

Өзіндік білім үшін ұсынылатын тақырыптар:

1. Гомердің «Иллиада» дастанындағы көркемдік ерекшеліктер
2. Гомердің «Одиссея» дастанындағы көркемдік ерекшеліктер
3. Ежелгі грек театрының өзіндік ерекшеліктері
4. Эсхил трагедияларындағы «тағыдыр» мәселесіне көзқарас
5. Шекспирдің әлемдік драматургиядағы орны.
6. Гораций өмірі мен шығармашылығы
7. Вергелий аты аңызға айналған тұлға
8. Шекспирдің «Отелло» трагедиясындағы Яго бейнесі
9. Шекспирдің «Гамлет» трагедиясындағы Гамлет образы
10. Софоклдың трагедия жанрыны дамытудағы орны
11. Мольердің «Тартюф» комедиясы
12. Петрарка – қайта крлеу дәуірі әдебиетінің ірі өкілі
13. Дантенің «Құдіретті комедия» шығармасы
14. Софокл трагедияларындағы хордың мәні
15. Кальдерон драматургиясы
16. Сервантестің «Дон Кихот» романындағы обарздар жүйесі
17. Алғашқы Рим ақындары
18. Боккассоның «Декамерон» шығармасындағы гуманистік ой-пікірлер
19. Ежелгі Рим әдебиетіндегі август дәуірі
20. XVII ғасырда Батыс Европада классицизм әдебиетінің қалыптасуы
21. Францияда сыншыл реализм әдебиеті.
22. Ағылшын сыншыл реализм әдебиеті.
23. Неміс сыншыл реализм әдебиеті.
24. XIX ғасыр соңы – XX ғасыр басындағы әдебиет.
25. XX ғасыр басындағы Америка әдебиеті.
26. XX ғасыр Латын Америкасының әдебиеті.
27. Әлем әдебиетінде модернизм мен постмодернизмнің дамуы.

3. V Пәнді оқыту нәтижесінде (қалыптасатын компетенциялар)

Пәнді меңгеру нәтижесінде студент:

- әлем әдебиетіндегі сөз өнері мұрагерлерінің өмірбаяны мен шығармаларын мазмұндық тұрғыдан оқып-үйрену және терең білімге ие болуы; (білім)
- Теориялық білімді практикада қолдана білуді үйренуі, әдеби шығармалардың бүгінгі өмін шындығымен байланысты игеруін практикада қолдана білуі, дағды қалыптастыруға ие болуы;

	(дағды) • Әлем әдебиетіндегі сөз өнері шеберлерінің шығармаларын оқып-үйрену негізінде студенттердің алған білімдерін одан әрі тереңдете түсуге, әлем әдебиеті тарихындағы ақын-жазушылардың шығармаларының әдебиет қазынасынан алатын орнына тоқталып, көркем шығармаларды игерту ептілігіне ие болуы керек. (ептілік)
4.	VI. Оқыту технологиялары мен әдістері: • лекциялар; • интербелсенді әдістер; • тақырып бойынша кейс-сатдилар • семинарлар (СТО, проблемалы оқыту, сұрақ-жауап, т.б.); • топтық жұмыс; • презентация жасау.
5.	VII. Кредиттерді алу үшін талаптар: Пәнге тиісті теориялық және әдістемелік ұғымдарды толық игеру, талдау нәтижелері бойынша дұрыс шешім қабылдау, үйреніліп жатқан тақырып бойынша өзіндік ой-пікір айту және ағымдағы, аралық бақылау қалыптарында берілген тапсырмаларды орындау, қорытынды бақылау бойынша жазбаша жұмысты тапсыру.
6.	VIII. Негізгі және қосымша оқу әдебиеттер мен ақпарат деректері Негізгі әдебиеттер: 1. Норматова Ш. Жахон адабиёти. Тошкент, 2008. 2. Сыздықбаев Н. Әлем әдебиеті Ташкент 2015. Көмекші әдебиеттер: 3. Қобланов Ш. Шетел әдебиетінің тарихы. Алматы, 2011. 4. Көптілеуова Д. Әлем әдебиеті. Алматы, 2012. 5. Тебегенов Т. Шетел әдебиеті тарихы. Алматы, 1996. Ақпарат ресурстары: http://www.edu.uz http://www.uzedu.uz http://www.gov.uz www.pedagog.uz www.cspi.uz www.pedagog.uz www.edu.uz www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O'z.MK) www.ziyonet.uz - Ziyonet axborot-ta'lim resurslari portali
7.	Шыршық мемлекеттік педагогика университеті тарапынан істеп шығылған және университет Кеңесінің 2024 жыл “<u>29.08.</u>” — <u>1</u> дағы қаулысымен бектілген.

8.	Пән/модуль үшін жауапты: Н.Жарасбаев – ШМПУ-дің, “Өзбек тіл білімі” кафедрасы оқытушысы.
9.	Пікір білдірушілер: Т.Төрткулбаева - НМПИ, “Қазақ тілі және әдебиеті” кафедрасы ф.ғ.ф.д. (PhD) Абдувалитов Н.Б. – ТМПУ, “Қазақ тілі және әдебиеті” кафедрасы доценті м.а., п.ғ.ф.д., (PhD)